

Projektinformation

Titel: Solenergi för el och värme i kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Projektinformation

Huvudman: Högskolan Dalarna

Projektledare: Annette Henning, docent i socialantropologi

Projektet startade: 1/11 2009

Projektet avslutades: 30/4 2011

Sammanfattande beskrivning: Syftet med detta projekt har varit att öka kunskapen om hur man på ett bra sätt ska kunna hantera relationen mellan två samhällsintressen; bevarandebudet respektive energiomställnings- och effektiviseringsbudet. Fokus har legat på varierande åsikter om det lämpliga i att placera solfångare (för värme) eller solpaneler (för el) på kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Projektet har omfattat fyra månaders arbete för socialantropologen Annette Henning. Arbetet har inkluderat en fallstudie med etnografisk intervjumetod i Visby innerstad, samt litteratur- och informationssökning. I redovisningen av fallstudien sätts de olika åsikterna om solfångarnas vara eller icke-vara in i två kontexter; uppvärmningen av byggnader i världsarvsstaden Visby, samt olika aktörers syn på stadens bevarande. Resultaten redovisas även som en diskussion om hur förändring av privata och offentliga rum uppfattas och hanteras i denna miljö.

Syfte: Syftet med detta projekt har varit att öka kunskapen om hur man på ett bra sätt ska kunna hantera relationen mellan två samhällsintressen; bevarandebudet respektive energiomställnings- och effektiviseringsbudet. Syftet har varit att öka kunskapen om de kulturspecifika tankesätt, vanor och förhållningssätt som respektive aktörer utgår från i sin interaktion, men även att undersöka i vad mån interaktion leder till större samstämmighet i frågan om energieffektivisering och samtidigt bevarande av kulturhistoriska byggnader. Projektets fokus har legat på varierande åsikter om det lämpliga i att placera solfångare (för värme) eller solpaneler (för el) på kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Genomförande: Projektet har omfattat knappt fyra månaders arbete för socialantropologen Annette Henning. En stor del av denna tid har använts för förberedelser, genomförande, analys och bearbetning av en fallstudie i Visby innerstad (sammanfattning av resultaten ges nedan samt i bifogad konferensartikel). Projektet har även inkluderat litteratursökningar och påbörjad inläsning av böcker och artiklar som bedömts lämpliga för fortsatta analys- och skrivarbeten på detta tema. Tid har lagts på att skapa personliga kontakter och på att söka information via nätet, samt via möten, seminarier och konferenser. Syftet har varit att skaffa överblick och kunskap om aktuella diskussioner, problemområden och möjliga fallstudier (samt att redovisa uppnådda resultat).

Resultat: (Slutsats och följdfrågor)

Ett överraskande resultat från denna fallstudie är insikten att det egentligen inte finns någon explicit uttryckt konflikt mellan bevarande av kulturarvet och övergång till förnybar och energieffektiv användning av energi.

Vi såg ovan hur inte ens solfångarna hanterades fullt ut som en konflikt mellan dessa två nationella intressen. Från myndighetshåll betraktades solfångarnas vara eller icke-vara snarare som en fråga om att väga bevarandets allmännyttan mot ett antagande om privat vinst. Husägarna tenderade visserligen att ha ett visst intresse för energieffektivisering och övergång till förnybar energi, men ur deras perspektiv blev bygglovsavslagen framförallt ytterligare ett bevis på myndigheternas ovilja att acceptera förändringar. Även om det finns en hög grad av enighet angående vilka typer av ytor och rum (space) i staden som kan ändras och vilka som bör bevaras, så tycks således i slutändan det sätt varpå människor agerar och diskuterar, deras konflikter, oenigheter och känslouttryck framförallt handla om *ett* av de två nationella intressena; bevarandet av Visby som världsarvsstad.

En generell slutsats man skulle kunna dra från denna studie är dock att varken värdet av att bevara den gamla Hansa-staden med ringmuren eller värdet av att värma denna stad på ett förnybart och energieffektivt sätt tas på fullt allvar eller betraktas fullt ut som nationella angelägenheter.

Möjligheten att göra förändringar tycks ha minst lika mycket med ekonomisk och politisk styrka att göra som med en medveten och övergripande bedömning av vilka tidstypiska avtryck på staden det är lämpligt att tillåta. Det tycks inte heller finnas något övergripande nationellt ansvar för hur man på bästa sätt ska kunna värma stadens historiska byggnader på ett energisnålt och samtidigt varsamt sätt. På grund av att uppvärmningssystem berörs av lagar och förordningar på varierande sätt blir ansvaret för dessa också uppsplittrat på olika kommunala kommittéer och nämnder. Husägares och energibolags utbyggnad eller val av värmesystem hanteras därför i slutändan som en privat snarare än nationell angelägenhet.

Fallstudien har även lett fram till följande följdfrågor som förhoppningsvis kan leda till fortsatta diskussioner:

- Är det rimligt att det lokala energibolaget själv kan fatta beslut om huruvida fjärrvärm nätet bör byggas ut?
- Är det rimligt att husägare avråds från att installera solvärme på grund av ett antagande om låg vinst (ett antagande som dessutom tillskrivs husägaren som grund för beslut)?

- Är det rimligt att ju starkare en aktör är ekonomiskt och politiskt, ju större förändringar tillåts man genomföra?
- Skulle ett antal särskilt väl designade och smakfullt placerade solfångare kunna ses som lämpliga avtryck av vår tid?
- Är det egentligen rimligt att radikala ändringar av interiörer tillåts i en tid då det är populärt med återkommande ombyggnationer och modernt med stora, ljusa och "luftiga" hem?
- Är det rimligt att "upplevelsevärdet" ges sådan hög prioritet över "dokumentvärdet" (interiörer borde t ex vara viktiga för dokumentation av tidigare livsföring)?
- Är det rimligt att synen ges sådan hög prioritet över andra sinnen, såsom hörsel (det tycks t ex finnas problem med ljud från luftluftvärmepumpar, den kommunala energiplanen avråder från dessa)?
- Är det rimligt att byggnader ges sådan hög prioritet över resten av denna byggda miljö?

Ev: Utökade beskrivning: Se slutrapportering till Energimyndigheten 29/4-11, samt konferensartikel.

Publikationer: Henning, A. (2011). *Solar Collectors in a Roof Landscape - Balancing Change and Preservation in a World Heritage Site*. Konferensartikel presenterad vid konferensen "Energy Efficiency in Historic Buildings", Visby 9 - 11 febr 2011. Publiceras i kommande proceedings.

Skribent: Gustav Staf Rydén, kommunikatör